

Josip Ribičič:

Skrb učiteljske organizacije za mladinsko književnost

Josip Ribičič,
urednik »Našega roda«.

Vzporedno z razvojem učiteljske organizacije v stanovskih vprašanjih in neposredno z naraščanjem umskega nivoja njenih članov je stopala v naših vrstah skrb za mladinsko književnost vedno bolj v ospredje.

Že »Zaveza avstrijskih jugoslov. učit. društev« je ves čas svojega obstanka skrbela za dobre mladinske spise. Čeravno prvi poizkusi s »Knjižnico za mladino«, ki jo je »Zaveza« ustanovila l. 1895, in izdajala Gabrščekova tiskarna v Gorici, niso kazali uspeha (»Knjižnica« je s presledki morala prenehati l. 1906., ker je bila glede na nizko naklado predraga in je preveč neredno izhajala), vendar »Zaveza« v zaupanju do dobre stvari ni klonila, temveč je nadaljevala započeto delo v prepričanju, da je dobro mladinsko čtivo najboljše jamstvo za narodov obstoj. V tem delu za izobrazbo in slovensko zavest mladine je bila »Zaveza« skoroda prepuščena sama sebi. S tega stališča gledano so njeni razvojni uspehi veliki in častni. »Mladinski knjižnici« je sledila »Jan Legova knjižnica«, ki je začela izhajati po smrti velikega slovenskega rodoljuba Jana Lege l. 1906. in ki kaže že velik napredek.

Vekoslav Mlekuž:

»Prosveta«

Učiteljsko delo izven šole, prizadevanje vzbuditi in utrjevati narodno zavest, delo za dviganje kulturne, socialne in gospodarske ravni med kmečkim in delovnim ljudstvom sega prav do prvih začetkov učiteljskega stanu. Učiteljski poklic ni bil nikoli omejen zgolj na delo med širimi šolskimi stenami; delokrog njegovega udejstvovanja je bil mnogo večji, ker je tudi že v davno pretekli dobi obsegal prav vse panoge javnega udejstvovanja. Toda vse delo učiteljstva izven šole je bilo povsem individualno, prilagojeno predvsem učiteljevim sposobnostim, zato v večini primerov niso bile dovolj upoštevane pereče kulturne in gospodarske narodne potrebe. Dela je bilo vedno mnogo, toda celotni rezultati ogromnega truda niso bili vidni in zato za učiteljski stan kot celoto manj pomembni. Individualno doseženi uspehi so dvigali ugled posameznih učiteljev in učiteljic, niso pa mogli postati iniciativna spodbuda ostalim, ker pač niso prodrli v širšo javnost. In prav zaradi tega se je v naših vrstah pojavila in postala v povojni dobi še prav posebno izrazita težnja po organizaciji vsega učiteljskega izvenšolskega udejstvovanja, za kar je bilo v prvi vrsti potrebno posebno glasilo, ki ga je učiteljska organizacija tudi osnovala.

Meseca januarja 1924. je začela izhajati »Prosveta«, ki ji je bila odmerjena mesečno ena stran »Učiteljskega tovariša«. Že podnaslov: »Glasnik poverjenosti UJU v Ljubljani« o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva nam nakazuje smer — organizirati vse do tedaj skrito učiteljsko delo izven šole in ustvariti možnost, da ga spozna tudi širša javnost. To potrjuje tudi uvodni članek druge številke: »Dviganje prosvete v narodu s knjigo in organizacijo knjižnic«, ki se začne s knjižnim organizacijskim motom:

Ce so se učitelji in učiteljice v preteklosti udejstvovali kot posamezniki, je sedaj napočil čas, da se udejstvujemo tudi na polju izvenšolske prosvete kot organizirana celota.

Začetek je bil skromen, razvoj časa neizprosno, in ker so se vedno bolj spreminjale potrebe naroda, se je moralo tem potrebam ustrežajoče spreminjati tudi učiteljsko izvenšolsko udejstvovanje. Ni bil zgolj slučaj, da je »Prosveta«, ki je bila osnovana kot nujno potrebna javna tribuna tega dela, večkrat spreminjala svojo smer in tudi obliko, marveč je to zahtevala potreba časa, ki je od leta do leta vedno izraziteje postavljala učiteljskemu delu med narodom nove naloge.

Že drugi letnik »Prosvete« je v l. 1925. začel izhajati kot posebna mesečna priloga »Učiteljskega tovariša« v kvart formatu in

Ali že l. 1899. je vodstvo »Zaveze« spoznalo, da je potrebno dati mladini poleg periodično izhajajočih knjig tudi mesečnik s čitvom, ki bi odgovarjalo tedaj modernim etičnim vzgojnim in nacionalnim smerem. Zaradi tega je l. 1900. ustanovila mladinski list »Zvonček«, ki se je prvotno tiskal v »Narodni tiskarni«, kasneje, l. 1907., pa v »Učiteljski tiskarni«. Vse do l. 1929. je spadal ta list med izdaje učiteljske organizacije in vse do tega leta mu je bil urednik Engelbert Gangl. (Sedaj izdaja »Zvonček« poseben konzorcij, ureja ga pa dr. Karlin.)

List je bil dobro urejevan in je bil poseben v začetku vsebinsko na višku. Zaradi premajhne naklade in morda tudi zaradi izčrpanosti in izpisanosti svojih starejših sotrudnikov pa ni mogel hoditi vstric novim potrebam in tu pa tam tudi pretiranim zahtevam novega časa.

Leta 1926. izvršeni novi stanovski usmeritvi učit. organizacije je logično moralo slediti tudi stremljenje, da se novi miselnosti podrede vse publikacije, tako tudi mladinski list in mladinske publikacije. Učiteljskemu združenju ni več zadostoval mladinski mesečnik, ki so mu naročniki le maloštevilni krogi, temveč je postala glasna zahteva po sodobno urejevanem časopisu, ki naj gre v čim večjem številu med najširše plasti naroda. Tako se je l. 1927. ustanovila »Mladinska matica«, l. 1929. pa »Naš rod«, ki sta v glavnem po zaslugi učiteljstva dosegla že koj v začetku visoko naklado, tako da je šlo do danes po 12 letnem izhajanju »Mladinske matice« in 10 letnem obstoju »Našega roda« med naše ljudstvo knjig Mlad. matice in letnikov »Našega roda« v skupnem številu okroglo 1.220.000 izvodov.

To število nam dokazuje, da se je Mladinska matica z »Našim rodom« zakoreninila v najširših plasteh našega ljudstva in da je bila zahteva po njeni ustanovitvi in njen načinom organizacije upravičena.

V teku svojega obstoja je »Mladinska matica« doživela marsikatero priznanje kompetentnih ocenjevalcev doma in v tujini, ali tudi marsikatero bridko spoznanje. Morala se je mnogokrat boriti proti krivičnim in tendenčnim očitkom. Ali kakor mora poštenje in resnica vedno zmagati, je tudi »Mladinska matica« prebrodila vse težkoče ter dosegla tako višino, da se lahko mirno postavi s svojimi publikacijami vstric mladinski literaturi velikih narodov Evrope.

»Mladinska matica« je ena najaktivnejših postavk učiteljske organizacije in najlepši dokaz, kaj zmore skupno delo tako obsežno razporejenih armade kot je učiteljstvo.

samopomoči. Ko gre za obrambo eksistence, se morajo izločiti na skupni delovni fronti vse ideološke difference. Na drugem mestu pa ugotavlja: »Na to pot solidarnega sodelovanja v skupni falangi vaše fronte — vaše ga občestva — vabi poslej »Prosveta«.

Po zopetnem enoletnem presledku je izhajala v l. 1935./36. »Prosveta« kot skupno glasilo Kluba prijateljev vaše kulture in Odseka za kmetstvo in gospodinjstvo nadaljevalno šolstvo. Zaradi gmotnih težkoč je bilo njeno redno izhajanje vedno ovirano in zato je VIII. (ponovno označen kot VII.) letnik začel izhajati v l. 1937. in tokrat kot glasilo »JUJ — sekcije Ljubljana, za delo učiteljstva v šoli in med narodom«.

V tem letniku nastopajo sodelavci Učiteljskega pokreta in obdelajo v njem obsejni problem predvsem z gospodarskega, socialnega in kulturnega vidika. Začenja se resno delo za sistematično proučevanje našega podežljaja in zbiranje statističnega gradiva o gospo-

darskem in socialnem stanju podeželskega otroka. V tem letniku prihaja do izraza tudi težnja, naj bi se vse narodno obrambno, kakor tudi kulturno delo združilo v gospodarskem delu, ki bi se pa moralo podrediti neki skupni centrali, ki bi vse to delo pravilno usmerjala.

Deveti (označen kot VIII.) letnik priobčuje že izsledke proučevanja in dela Učiteljskega pokreta in vsebuje obsejne statistične podatke o prehrani, obleki in telesnem razvoju otroka. Vsi ti izsledki in podatki naj bi bili edino pravilni kažipot, kje je pomoč najnujnejša.

»Prosveta« se v zadnjih letih visoko ceni in ji mnogi poznavalci slične literature in tudi strokovnjaki priznavajo veliko vrednost. Od glasila o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva se je tekem 15 let dvignila na raven znanstveno resne revije in je le obžalovati, da ni zadostnih denarnih sredstev, ki bi omogočila njeno redno izhajanje.

Vauda Mirko:

Učiteljska organizacija in narodno obrambno delo

Mirko Vauda,

predsednik Učiteljskega društva Maribor — levi breg, in poročevalec Odseka za obmejno in manjšinsko šolstvo.

Že vsa leta v predvojni dobi se je učiteljstvo zavedalo, da tvori v obsežnem narodno-kulturnem udejstvovanju baš **narodno-obrambno delo** glavno nalogo njegovega javnega delovanja. Ako pregledamo vrste naših nacionalnih pionirjev pred svetovno vojno, ako otvorimo anale naših takratnih narodno-obrambnih ustanov, predvsem naše velezašlužne in nacionalnotradicionalne CMD, moramo ugotoviti, da so že davno naši tovariši predniki predstavljali jedro narodno-obrambnega kadra naših prvih nacionalnih borcev. Vsekakor je bil način takratnega narodno-obrambnega in splošnega delovanja odvisen od takratnih drugačnih prilik, ki so zato narokovale tudi drugačno izbiro in metodo takega udejstvovanja. Ljute so bile te borbe ob vseh jezikovnih mejah znotraj bivše Avstrije in Ogrske, deloma tudi ob mejah te države same, vendar najbolj eksponirano je bilo to delo na severni jezikovni meji, to je na Korškem in bivšem Spodnjem Stajerskem. Vse povsod je bil baš slovenski učitelj prvi med prvimi, glavni med glavnimi in najdelavnejši med delavnimi v vseh narodno-ogroženih postojankah, katere je takrat roko v roki z duhovništvom in drugimi narodnimi delavci branil pred odtujevanjem. Od vsega učiteljstva moramo tukaj postaviti na prvo mesto naše tovariše in tovarišice na predvojnih Ciril-Metodovih šolah. Imena: Ante Beg, Tone Hren, Franjo Škulj itd. ostanejo iz te dobe neizbrisna. Enako imena neštetih neustrašnih učiteljev v obmejnih in narodno-ogroženih krajih te in poznejše dobe, ki jim je bila ta doba, doba narodnega mučeništva. To bi bila nekako **prva etapa** učiteljskega narodno-obrambnega delovanja, ki ga takratne, od tujerodnega režima odvisne učiteljske organizacije niso vodile z naklonjenostjo.

Drugo veliko dobo učiteljskega narodno-obrambnega prizadevanja je tvorila **vojna doba** in zlasti povojni preobrat. Medvojna leta izkazujejo procentualno največje število jugoslovanskih in sploh slovenskih dobrovoljcev baš iz učiteljskih vrst. V prekratni in poprevratni dobi pa so zopet učitelji stali v prvih vrstah Maistrovih borcev, Koroških legij, Prekmurskih, Medžimurskih, Primorskih odredov itd.

Tako vidimo že v teh dveh dobah učiteljstvo v borbi za naš narod neustrašeno nastopati v miru in vojni, z izobrazbo in orožjem za našo narodno svobodo in eksistenco.

Prihajam na povojno dobo, torej k udejstvovanju naše učiteljske organizacije in njene članstva v narodno-obrambni smeri. Omejil se bom predvsem na tozadevne ukrepe in ustanove organizacije same.

Narodno-obrambno delo je bilo prvotno z narodno-prosvetnim vred zastopano v programu **odseka za prosveto in javno delo**. Ta odsek je bil zaradi preštevilnih panog javnega udejstvovanja učiteljstva preobložen in je bilo treba misliti, da se ga razbremeniti z razdelitvijo na odseke za nadaljevalno šolstvo, za tisk, književnost itd.

Živo se spominjam, kako smo pri pokrajinski skupščini l. 1922. s tovariši pok. Tone Hrenom, Petrom Močnikom i. dr. v pre-

cej vroči debati ugotovili zopetne raznarodovalne akcije naših narodnih nasprotnikov ter pozivali k nadstrankarski vzajemnosti in strnjnosti vseh duhovnih, moralnih in gmotnih sil za patriotsko in narodno-obrambno, sistematično obmejno delo. To je tvorilo v našem narodno-prosvetnem odseku program za delo obmejnega šolstva in učiteljstva, obenem smo pa sličen apel potom časopisov naslovili tudi na narodno-obrambne in kulturne organizacije sploh, ki so pač to misel pozdravile, vendar v lastnem samoljubju šle zopet po svojih ločenih potih dalje. Naš odsek je vodil evidenco in delo glede obmejnega in manjšinskega šolstva v lastnem delokrogu do l. 1926. in potom sekcije opozarjal šolske oblasti na razne nedostatke. Ob priliki vsakoletnih pokrajinskih skupščin je javno iznašal zahteve in potrebe obmejnega šolstva, učiteljstva in obmejnega življa sploh. Ljubljana, kot bivša prestolnica pokrajine Slovenije, je zlasti za severna obmejna vprašanja kazala malo pravega razumevanja in zanimanja. Vsa obmejna učiteljska društva so zaman stopnjevala svoje klice in opozarjala na raznarodovalne podvige in druge neugodne prilike ob meji in tudi v narodno-ogroženih krajih znotraj naše pokrajine.

Važen moment v tej dobi tvori resolucija sres. učit. društva Maribor levi in desni breg, ki 14. januarja 1926. vnovič poziva k akciji **združenega narodno-prosvetnega in obrambnega dela v obmejnem ozemlju**. Potom Jugoslovanske matice sta izdali in razpečali gornji društvi posebne vprašalne pole, s katerimi naj bi se ugotovilo stanje narodnega delovanja in možnosti združenega nacionalnega nastopanja vsaj v obmejnih krajih. Razne organizacije niso sledile temu klicu in je bilo učiteljstvo zopet navezano le nase in na svoje delo, ki ga je pričela oteževati pravcata manija ustanavljanja številnih društev in organizacij. Tudi v šoli so se snovale številne mladinske organizacije in vedno česče so se vmešavali lajki v naše službene zadeve. Gospodarsko in socialno delo pa je bilo premalo upoštevano, breznačrtno ter premalo dejansko. Pač pa je dobrodošlo in plodonosno usmerjal gospodarsko-socialna krajevna proučevanja po dravski sekciji JUJ osnovani »Klub prijateljev vaše kulture«. In spet moramo ugotoviti veliko brezbriznost za obmejno in manjšinska vprašanja od strani v to poklicanih, kar je imelo na učiteljstvo tako porazen učinek, da je hotelo pri skupščini l. 1936. ta odsek razpustiti ter se je le zastopnikom severnih srezov posrečilo odsek obnoviti le v toliko, da je bil zanj izvoljen pisec tega članka kot poseben sekcijski poročevalec, ki je l. 1937. nadaljeval z organiziranjem in delovanjem sreskih obmejno-šolskih poročevalcev. Od lanskega leta dalje pa je odobren poseben pravilnik za odsek za obmejno in manjšinsko šolstvo, po katerem obstojajo v obmejnih srezih in v srezih z narodno-ogroženimi kraji sreski obmejno-šolski odseki s svojim sreskim poročevalcem. Sekcijska poročevalca sta dva: eden za severno, drugi za jugozapadno ozemlje. Del odseka za severno obmejno šolstvo je ob božiču l. 1937. na iniciativno severnega obmejno-šolskega poročevalca stopil v stik z mariborskimi narodno-obrambnimi organizacijami: CMD, NO, Slovensko stražo in Braniborom ter s temi osnoval Meddruštveni **narodno obrambni odbor**, s čimer smo se vsaj nekoliko približali združenemu nastopanju v najvažnejših narodno obrambnih zadevah našega obmejnega ozemlja.

Večino njegovih iniciativnih delavcev tvori učiteljstvo. Ono zbira potreben delovni material, ter na podlagi krajevnega študija predlaga razne ukrepe.

V vseh težkih prizadevanjih se s svojim sodelovanjem odlikujeta dve naši organizacijski ustanovi, t. j. Učiteljski pokret in **Odsek učiteljic**. Prvi si je iztekel že velike zasluge s proučevanjem obmejnih krajevnih prilik in obmejnega otroka glede prehrane, oblečila, telesnega razvoja itd. Drugi pa z neutrudljivim prizadevanjem organizira razne akcije za pomoč obmejnemu prebivalstvu, predvsem otroku. Tudi **odsek za nadaljevalno šolstvo** posveča razmeram primerno pažnjo snovanju kmetijskih in gospodinjstskih nadaljevalnih šol v obmejnih predelih. Tako z združenjo močjo vseh teh odskov poizkušamo reševati vedno bolj pereče narodno-obrambne probleme naše istokotne pereče sodobnosti.

Moramo pa ugotoviti, da tvori hrbenico naših narodno obrambnih ustanov in prvenstveno podpornico vsega učiteljskega narod-

no-obrambnega dela že drugo polstoletje naša zaslužna CMD. Enako priznavamo in se zahvaljujemo za vse akcije v tej smeri tudi NO, Slovenski straži in Braniboru in z željo,

da pride med vsemi temi prej ali slej do združitve v eno skupno **narodno-obrambno organizacijo!** V tem vidim najboljšo pot naše narodne obrambe.

Rado Grum:

Gospodarski razmah sekcije

Rado Grum,
blagajnik JUU — sekcije Ljubljana.

Deklaracijska doba iz leta 1926, je igrala v naši organizaciji važno vlogo, ne samo v stanovsko idejnem pravcu, marveč tudi v gospodarskem pogledu, ker je bilo treba nastalim stanovskim idejem in smernicam, ki si jih je ustvarilo in začrtalo naše učitelstvo, dati tudi zdravo gospodarsko podlago.

Učitelstvo se je namreč v tej dobi dobro zavedalo svojega položaja in stoji kot tako še danes neomajno na stališču, da je realizacija vsake stanovske ideje brez pravih gospodarskih temeljev skoro nemogoča ali pa je znatno otežkočena.

In zavedajoč se velikega pomena gospodarske okrepitve ter osamosvojitve svoje stanovske organizacije, je začela sekcija v tem duhu tudi svoje stanovsko delo.

Pred letom 1926. je bila sekcija v pogledu svojega gospodarskega in administrativnega poslovanja dokaj skromna in je bila v znatni meri deležna podpori Učiteljske tiskarne. Ta je organizacijo finansirala, ji dajala na razpolago dva brezplačna poslovna prostora, ves inventar ter je plačevala sekcijekega blagajnika in dve pisarniški moči. Na ta način je bila organizacija v pogledu stroškov znatno razbremenjena. Inventarja pa ni imela takrat nobenega.

Ko pa je leta 1926. prevzela sekcijo nova uprava, si je stavila za svojo prvo nalogo, urediti gospodarske prilike organizacije, jo gospodarsko osamosvojiti in ji na ta način

ustvariti zdravo ter trdno podlago za bodoče delo in za bodoči njen razvoj.

Uspehi tega smotrno načrtanega dela so se kmalu pokazali tako pri sekciji kakor tudi v sreskih društvih in z njimi vred v članstvu samem. Medsebojno administrativno delo z društvom je sekcija reorganizirala in je postavila s tem svoje gospodarsko delo na realna tla. Vsled tega se je takoj prvo poslovno leto promet sekcije znatno dvignil in je znašal v letu 1926./27. že din 1.831.916.—, dočim je znašal promet v l. 1925. komaj din 437.035.—. V naslednjih letih se je promet sukal v sledečih številkah:

Leta 1927./28. din 2.140.458'39, 1928./29. din 3.098.121'97, l. 1929./30. din 3.873.371'26, l. 1930./31. din 4.058.543'61, l. 1931./32. din 3.816.243'04, l. 1932./33. din 3.570.746'64, leta 1933./34. din 3.566.182'37, leta 1934./35. din 3.800.091'06, l. 1935./36. din 3.360.230'86, leta 1936./37. din 3.463.081'33, leta 1937./38. din 4.052.345'12, in je v letošnjem letu narasel celo na din 4.196.645'49.

Porast tega prometa je neposreden logičen odraz povečane delovne organizacije.

V 12 letnem razdobju so se vsled potreb, ki so nastajale v organizaciji, formirali pri sekciji razni stanovski odseki v svrhu podrobnega in specialnega dela, dalje je bilo treba skrbeti za primerne ter zadostne poslovne prostore in jih opremiti in poleg tega namestiti tudi tri pisarniške moči za opravljanje tekočih pisarniških poslov, ki jih pri sekciji sodelujoči tovariši ne zmorejo. Pri tej priliki naj omenim, da je nakupila sekcija v teku tega časa inventarja za din 53.289'—, kateri opremlja 8 poslovnih prostorov in je izvršila ta nakup polagoma brez proračunskih postavk, zgolj iz samih prihrankov.

Iz tega je razvidno, da je postopala sekcija v tem času svojega gospodarstva z dohodki in stroški skrajno gospodarstveno in ni kljub vedno naraščajočim zahtevam članstva in kljub ogromnemu razmahu organizacije, s katerimi je bilo združeno delo in z njim vred izvirajočimi stroški, zvišala članarine. Ta je znašala prvotno mesečno din 12'—, ki pa je bila pozneje zvišana na din 14'—, in sicer zaradi prispevka pevskemu zboru in podpornemu fondu. Tega poviška pa ne moremo smatrati kot povišanje dajatev sekciji, ker so ti prispevki namenjeni posebnim fondom in s posebnim namenom. Na ta način lahko trdimo, da je članarina še danes ista, kakršna je bila pred 12 leti, kljub temu, da izvršuje organizacija mnogo ogromnejše in odgovornejše delo v prid svojemu stanu, narodu in državi.

ne izvrši, vsemu učitelstvu draginjske doklade v izmeri 30 gl. (60 K). Toda na predlog poslanca V. Globočnika je dovolil učiteljem po 50 gl. a učiteljicam po 30 gl. Molče so sprejele učiteljice ta udarec z upanjem na pravično ureditev pri regulaciji plač. V tem času je priobčeval »Učit. tovariš« vrsto člankov »O uredbi učit. plač na Kranjskem«. Na Štajerskem so bile razmere ugodnejše. Med drugimi članki je bil tudi članek, v katerem posveča pisec članka učiteljicam posebno poglavje in zaključuje, »da bi bilo nesmiselno dati učiteljici isto plačo kakor učitelju.« — Tudi »Spomenica«, ki jo je predložilo Slov. učit. društvo deželnemu zboru glede ureditve učiteljskih plač, temelji na osnovi, da učitelj in učiteljica nista enakopravna v pravicah, dasi izvršujeta enake dolžnosti. Tedaj se je v slov. učiteljici zbudila zavest samoobrambe. Enaka izobrazba, enako delo, enake dolžnosti zahtevajo enake pravice. Ako bi imele učiteljice v tedanji dobi trdno vero, da so njih zahteve v skupni stanovski organizaciji dovolj upoštevane in zaščitene, bi ne imele vzroka osnovati lastnega društva. Ker te vere ni bilo, zato so za dosego svojih pravic osnovale svoje društvo »Društvo učiteljice« v l. 1898. V tem društvu je sodelovalo mnogo učiteljic, ki pa so bile obenem še vedno članice učit. organizacije. Društvo učiteljic je delovalo polnih 33 let, dokler se ni pretvorilo v zadrugo »Dom učiteljic«. Prirejalo je predavanja, gospodinjske, socialne, higienske tečaje, nabiralo knjige, ustanavljalo po deželi knjižnice, sestavljalo načrte za žen. ročna dela, ustanovilo zavetišče za dijakinje mešč. in sred. šol. Kdo ne pozna tov. Janje Miklavčičeve in Vite Zupančičeve, ki sta si pridobili za to društvo največji zaslug, saj sta položili temelj društvu, na katerem se gradi bodoči »Dom učiteljic«, ki bo trajen spomenik tega dela.

V organizaciji se učiteljica tedaj radi ne enakopravnosti ni uveljavljala, ni bila upoštevana in si tudi ni znala priboriti pravic. Ob 10 letnici Zaveze vidimo, da učiteljice še niso imele svoje zastopnice v upravnem odboru Zaveze. Učiteljica je stala učitelju ob strani, zanašajoč se na njegovo delo in razumevanje. L. 1901. opazimo prvo učiteljico, ki je bila izvoljena za odbornico v upravnem odboru Zaveze. Bila je to tov. Vita Zupančičeva, tedaj učiteljica v Metliki. Druga zastopnica učiteljic je bila v l. 1909. izvoljena tov. Iva Sabadinova, učiteljica pri sv. Ivanu v Trstu. Bila je II. tajnica Zaveze. Pač pa so učiteljice vršile tajniške in blagajniške posle

pri sreskih društvih. Tudi v »Učit. tovarišu« so se le poredkoma oglašale. Po osvobojenju je dosegla borba učiteljstva za svoje gnotne pravice velik uspeh. Učitelj je postal državni uradnik, z ureditvijo plač je bila priznana učiteljicam enakopravnost z moškimi tovariši. S tem je odpadel najvažnejši vzrok, ki je zbral učiteljice v lastno društvo. Umestna je ugotovitev, da so se učiteljice, ki so sodelovale v Društvu učiteljic, vedno bolj uveljavljale tudi v organizaciji in s svojim delom pripravljale pot poznejšim generacijam. V svobodni državi so učiteljice še bolj živo čutile potrebo vršiti čim uspešnejše svojo nalogo ter vsestransko koristiti svojemu narodu. Potreba po večji izobrazbi kmetijske mladine, po tesnejši zvezi šole z domom je poklicala v življenje kmetoskopske gospodinjske nadaljevalne šole. Učiteljice so dobile v teh šolah novo torišče dela za napredek kmetijske mladine. Pri sekciji se je ustanovil odsek za to šolstvo. Medtem, ko se je to šolstvo v mariborski oblasti lepo razvijalo, je delo v ljubljanski oblasti počasi napredovalo. Za izobrazbo učiteljic so se prirejali gospodinjski tečaji, po sreskih društvih so se v to svrhu prirejale strokovna predavanja in uspehi ni izostal. V l. 1929./1930. je bilo v dravski banovini že 48 gospodinjskih šol. Vdile so jih učiteljice, ki so se z ljubeznijo in požrtvovanjem oprijele tega dela. Kot priloga »Učit. tovariša« je začela izhajati »Prosveta« kot glasilo za organiziranje prosvetnega dela učiteljstva in šole med narodom. V »Prosveti« so sodelovale tudi učiteljice. Pri duhovni graditvi organizacije na stanovski podlagi so sodelovale tudi učiteljice, zajela jih je deklaracija in usmerila njih delo v organizaciji. V l. 1926. so imele učiteljice svojo zastopnico v upravnem odboru sekcije, tov. Godec Marjijo. Časi, ko so tovariši učitelji nosili skoro vso težo organizacijskega dela, so izginjali, nasploh so se izraznavala, z razumevanjem sta stala učitelj in učiteljica povsod in v vsem eden poleg drugega, mnoga vprašanja so se ob skupnem sodelovanju vseh povoljno reševala, pristranost in tovarištvo je prineslo v organizacijo novo življenje. Za izpolnitev učiteljske samoizobrazbe so se prirejali samozobraževalni tečaji, ki so se jih učiteljice pridno udeleževale. Po deželi so se ustanovljali krožki za učiteljice in dekliski krožki za odrasla dekleta, ki so jih vodile učiteljice. Vsestransko je bilo delo učiteljice izven šole, a vse to delo je bilo širši javnosti neznano, kajti učiteljica v javnosti ni nastopala, dobro je poznala vzroke svoje neaktivnosti, vedela je, da je bila njena vzgoja ozkosrčna, nepripravljena za življenje je stopila v življenje, zavedala se je svoje politične brezpravnosti, organizacija kot taka pa je tudi ni znala pritegniti k sodelovanju. Tov. Godec M. piše l. 1927.: Porazno je za nas razmerje med delegati na pokrajinski skupščini. Organiziranih je 2700 članov, med temi je preko 1800 učiteljic. Na skupščini je bilo od 110 delegatov 10 učiteljic, ki so zastopale 1800 članic. Zares porazno! Splošna gospodarska kriza je globoko posegla tudi v učiteljski stan ter oškodovala zlasti učiteljice za mnoge pridobljene pravice prejšnjih let. Zmanjšanje prejemkov, odprava drag. doklad poročenim učiteljicam, odvzetje stanarine in kuriva, uredba o celibatu, zapostavitve pri imenovanjih in napredovanjih itd., to so bila pereča vprašanja, ki so zadevala učiteljico ne le kot učiteljico ženo, tem bolj kot mater, gospodinjo. Ta vpra-

Pomagaj svojemu otroku,
da ohrani kolikor mo-
goče dolgo prve zobe!

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

šanja so zahtevala vso aktivnost, vsestransko sodelovanje in enotnost dela vsega članstva v dosego izgubljenih pravic. Ta težak položaj je primoral učiteljico, da je nastopila v javnosti za dosego svojih pravic. Zainteresirani tovariši za delo v organizaciji, zbuditi stanovsko zavest, jih pritegniti k intenzivnejšemu sodelovanju je bil namen odseka učiteljic, ki se je ustanovil pri sekciji po sklepu banovinske skupščine l. 1936. Zanimanje tovarišic se je dvignilo, saj so občutile same, da je treba večkrat krepko zagovarjati in braniti svoje pravice ter dvigniti glas za zboljšanje svojega položaja v materialnem, moralnem in pravnem oziru. Vsem je ta doba blizu, živimo in delamo v njej. Zato ne bom podrobneje opisovala uloge, ki jo sedaj vrši slovenska učiteljica v učiteljski organizaciji. Poročilo o delu je podano v tajniškem poročilu za letošnjo banovinsko skupščino. Ako omenim še, da ima učiteljica svoje zastopnice v upravnem in nadzornem odboru sekcije, da zavzema že več let I. podpredsedniško mesto, da je številno delegatkinja na naših skupščinah od leta do leta večje, da sodelujejo učiteljice v vseh odsekih sekcije, v odborih sreskih učit. društev kakor tudi v odborih naših gospodarskih in socialnih ustanov, da se udeležujejo v lepem številu pri Učiteljskem pevskem zboru, Učiteljskem pokretu in šolskem radiu, da ima naš tisk: »Popotnik«, »Učiteljski tovariš«, »Naš rod« stalen krog sotrudnic, sem skušala podati v obrisih delo slov. učiteljice v učiteljski organizaciji.

Poseben članek bi bilo potrebno napisati o delu slov. učiteljice, zlasti one na deželi, ki ga vrši izven organizacije na vseh mogočih področjih, kjer vidi in spozna potrebo dela in sodelovanja.

Enotnost gledanja organiziranega učiteljskega dela je poživila delo v organizaciji in pritegnila k sodelovanju večino slov. učiteljic. V tem delu in s tem delom bomo pridobivali vedno večje vrednote, ki bodo koristile stanu, šoli, narodu in domovini.

Francka Završan:

Učiteljica v učiteljski organizaciji

Francka Završan,
podpredsednica JUU — sekcija Ljubljana.

Važno in potrebno je, da ob 50 letnici učiteljske organizacije premislimo, v koliko in na kakšen način je slovenska učiteljica prispevala k notranji zgraditvi te organizacije. Pol stoletja dela — je dolga doba. Ko je »Učiteljski tovariš« obhajal 50 letnico, je bil v njem objavljen članek: »Učiteljice in 50 letnica Tovarišev«, v katerem je zapisano: »Učit. Tovariš« je imel vedno dovolj posla, dovolj gradiva o vsem, le o delovanju učiteljic je trdovratno molčal. Zakaj? Ker baš o tem ni imel žal — kaj poročati. Ali po 50 letih je vendarle čas, da pridemo tudi učiteljice z delom na dan.« Vprašamo se, ali je bilo res v vseh 50 letih delo slov. učit. zaprt med štiri šolske stene, ali ni imela slov. učiteljica nikakih zahtev, stremiljenj in je bila v vsem in povsod enakopravna? Na ta vprašanja ne moremo dati pritrdilnega odgovora. Dejstvo je, da je bilo številno razmerje učiteljev in učiteljic povsem drugačno in so prevladovali učitelji. Aktivnost in solidarnost, ki sta važna pogoja vsake stanovske organizacije, nista bila dovolj razvita, zato so bile zahteve v polklicu ločene, primanjkovalo je stanovske zavesti, ki naj bi se izraževala na zunaj v enakopravnosti dolžnosti in pravic. Plače učiteljic in učiteljic niso bile enake. V l. 1897. so se regulirale učiteljske plače. Finančni odsek je predlagal za čas, dokler se regulacija plač

Alojz Hreščak:

Učiteljski pokret

Alojz Hreščak.

Organizacija slovenskega učiteljskega stopa letos v štirinajsto leto, odkar je v smislu »Deklaracije« iz leta 1926. preusmerila pojmovanje o svojih nalogah. Na svoji širini je s tem brez dvoma pridobila, kajti v njej je bilo poslej prostora za vsakega učitelja, ki se zaveda vsaj te dolžnosti, da mora prispevati svoj delež borbe za pravice in koristi stanu. V tem edinem pogledu lahko govorimo, da pomenja ta številčna okrepitev organizacije tudi njeno poglobitev. Ideološki strnjenoosti svojega članstva se mora pa zgolj stanovsko usmerjena organizacija nujno odpovedati že zaradi eminentno demokratične osnove, na kateri temelji. Te šibke strani enotne stanovske smeri se je slovensko učiteljsko živo zavedalo že takoj od začetka, zato je marljivo iskalo poti, kako bi uravnovesilo ta nedostatek svoje organizacije. Niti trenutek ni bilo v dvomu, da njegova organizacijo ne sme biti samo ozkosrčno kruhoborsko združenje enega izmed tolikih narodnih stanov, ampak da zavzema učiteljski v vsaki družbi izredno važno stališče. Vsakočasen gospodarski in kulturni napredek naroda je ozko povezan s

pravi razumevanjem in delavnostjo njegovega učiteljskega. Iz njegovih vzgojnih in kulturnih konceptov izhaja naraščaj, ki mu pripada naloga oblikovanja nadaljnje narodne usode. To nad vse odgovorno poslanstvo učiteljskega v narodnem občestvu nalaga tudi njegovi organizaciji posebne dolžnosti, ki se jim ne more odpovedati, če se noče usodno izolirati od ljudstva, čigar kulturna višina in gospodarsko stanje bistveno vplivata tudi na usodo in pomen učiteljskega samega. Sistem učiteljskega dela v šoli in izven nje med narodom mora biti zato važen problem vsake učiteljske organizacije, ki noče postati suha veja na narodnem telesu.

Ker so pa vsa vzgojna in kulturna vprašanja vsaj v svojih končnih smotrih odredjena po ideoloških vidikih, mora učiteljska organizacija nujno s tem računati. Pri sistemizaciji zlasti učiteljskega izvenšolskega dela mora iskati tistih osnov, ki tvorijo ideološko nevtrarno področje, če noče priti v protislovje s svojo deklaracijsko smerjo.

Po eni strani med šolo nujnosti smotrne organizacije izvenšolskega dela, po drugi strani pa med Karibdo meja, postavljenih ji po zgolj stanovski liniji, mora iskati organizacija tako obliko tega dela, da se izogne vsem nevarnim kočljivostim. Jasno je na prvi pogled, da je treba izhajati pri taki sistemizaciji samo iz dejanskih potreb ljudstva, ki se dajo nesporno ugotoviti kljub vsem ideološkim razlikam posameznih kulturnih javnih delavcev.

Ta kriterij je bil organizaciji odločilen že leta 1932., ko je sprejela program in metodo učiteljskega izvenšolskega dela na našem podežlju ter skušala sistemizirati to delo v »Klubu prijateljev vaše kulture«, v popolnoma neobveznem pristanku posameznih, na takem delu interesiranih svojih članov.

Ker potrebujejo tovrstni pokreti brezpozorno člana in optimizma, ki je svojstven zlasti mladim ljudem — s čimer nočemo nikakor zanikati dejstva, da šteje slovenska učiteljska organizacija tudi med svojimi starejšimi člani mnogo mladostnih idealistov — je bilo treba misliti na to, da se ustvari učiteljskemu naraščaju možnost smotrnega proučevanja gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb kraja, v katerem razvijajo svojo delavnost. V ta namen je bil ustanovljen pred